

favor of their own interests and the interests of "their" elites.

2. Adjustment of the ideological foundations of the development of the state and society deprived of the historical truth inconvenient for the curators.

3. Preventing the consolidation of the society of the governed state with potential opponents of the subject of external governance.

4. Interference in educational, linguistic and religious policy, in order to strengthen their own managed influence and to counteract the presence of other extraneous subjects.

5. Facilitating the sublimation of social tensions to the search for an external and internal enemy.

6. Creating a system of unofficial censorship, while formally proclaiming allegiance to the principles of freedom of speech and the press, acting through control by supranational netocratic entities over social networks, video hosting, and other media.

---

1. Mann, Steven R. *Chaos Theory and Strategic Thought // Parameters (US Army War College Quarterly)*, Vol. XXII, Autumn 1992, pp. 54-68.

2. Горелов А.А., Бронников И.А. Глобальный неоколониализм и проблема суверенитета. *Власть*. 2015 № 2. С. 44-50.

3. Горелов А.А., Горелова Т.А. Глобализация и глобальный неоколониализм. *PolitBook*. 2013. № 3. С. 115-131.

4. Талдикін О.В. Поняття та класифікація квазідержав. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С.70-80.

5. Талдикін О.В. Сучасні недемократичні форми державного (політичного) режиму. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. №1. С. 19-25.

Лілія Тимченко,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСУ ВІДКРИТТЯ СПАДЩИНИ

У багатьох країнах світу спадкове право виокремилось із сімейного права та з розвитком ринкових відносин стало підгалуззю цивільного права. Подібну трансформацію пережило і спадкове право України. Поняття «час відкриття спадщини» вперше було визначено саме у римському праві, і ним вважався день смерті спадкодавця. Спадкоємці поділялися на два види: домашні спадкоємці, тобто ті, які входили до складу сім'ї померлого, його дому, пос-

тійно проживали зі спадкодавцем на день його смерті та зовнішні спадкоємці, які не належали до сім'ї померлого. Перші набували спадщину відразу в момент смерті без будь-якого акту з їх боку. Спадщина переходила до них навіть без їх відома. У зв'язку з цим їх називали в Римі не тільки своїми, але й обов'язковими спадкоємцями. Зовнішнім спадкоємцям для набуття спадщини навпаки необхідно було здійснити певний акт, певним чином виразити волю на прийняття спадщини, внаслідок чого вони були визнані спадкоємцями добровільними. У стародавні часи прийняття спадщини здійснювалося у формі особливого урочистого акту. Спадкоємець у присутності свідків у будинку спадкодавця урочисто заявляв про прийняття спадщини [6, с. 425]. В подальшому питання відкриття спадщини регулювалось і у «Руській Правді» і в Литовських статутах, і у Зводі законів Російської імперії. Таким чином, часу відкриття спадщини завжди приділялась значна увага, оскільки з цього моменту відбувався перехід власності від однієї особи до інших.

Відповідно до ст. 1220 Цивільного кодексу України (далі ЦК) спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою. Цікаво, що відповідно до Зводу законів Російської імперії спадщина відкривалась не лише після смерті особи, але і після позбавлення її всіх прав, стану, постригу у монахи, визнання особи безвісно відсутньою [1, с. 170]. Часом відкриття спадщини визнається згідно з ч. 2 ст. 1220 ЦК день смерті особи або оголошення її померлою, тобто мається на увазі конкретна календарна дата. Якщо протягом однієї доби померли особи, які могли б спадкувати одна після одної або якщо кілька осіб, які могли б спадкувати одна після одної, померли під час спільної для них небезпеки (стихійного лиха, аварії, катастрофи тощо), припускається, що вони померли одночасно, а спадщина відкривається одночасно і окремо щодо кожної з них [9]. Такі особи називаються "коморієнтами" (ті, що померли одночасно). Таким чином, якщо спадкоємець помер через декілька годин після смерті спадкодавця, але це вже була наступна доба (з 00.00 до 24.00), то він не вважається померлим зі спадкодавцем одночасно і тому має право на спадщину.

Момент смерті встановлюється на підставі певної сукупності біологічних показників, що свідчать про наявність незворотних змін в організмі людини. Людина вважається померлою з моменту, коли встановлена смерть її мозку. Смерть мозку означає повну і незворотну втрату всіх його функцій. Кожен факт смерті людини встановлюється консиліумом лікарів закладу охорони здоров'я або наукової установи після завершення процедури встановлення моменту смерті людини (смерті її мозку), та оформлюється акт констатації смерті людини на підставі діагностичних критеріїв смерті мозку за формою первинної облікової документації № 012/о, затвердженою наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23 вересня 2013 року № 821 [3]. Відповідно до Інструкції щодо заповнення та видачі лікарського свідоцтва про смерть (форма № 106/о), затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08.08.2006 № 545 останнє видається такими заклада-

ми охорони здоров'я: лікарнями, амбулаторно-поліклінічними закладами, диспансерами, пологовими будинками, санаторіями, патолого-анатомічними бюро, бюро судово-медичної експертизи [4]. Отримавши свідоцтво про смерть, родичі померлого повинні відповідно до Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні, затверджених Міністерством юстиції України від 18.10.2000 № 52/5 подати заяву про державну реєстрацію смерті не пізніше трьох днів з дня настання смерті чи виявлення трупа до органу державної реєстрації актів цивільного стану за останнім місцем проживання померлого, за місцем настання смерті чи виявлення трупа або за місцем поховання [5]. Складений актовий запис про смерть включається до книги державної реєстрації смерті за поточний рік, якщо з часу настання смерті не минуло одного року, або до книги поновлених актових записів цивільного стану за поточний рік, якщо минуло більше року. Після державної реєстрації смерті відділ державної реєстрації актів цивільного стану видає витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про смерть для отримання допомоги на поховання.

Складнішою є процедура оголошення фізичної особи померлою. Відповідно до ст. 46 Цивільного кодексу України фізична особа може бути оголошена судом померлою, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років, а якщо вона пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, - протягом шести місяців, а за можливості вважати фізичну особу загиблою від певного нещасного випадку або інших обставин внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру - протягом одного місяця після завершення роботи спеціальної комісії, утвореної внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій [8].

Оголошення фізичної особи померлою відбувається тільки у судовому порядку. У цьому разі днем смерті особи буде вважатися день набрання законної сили рішенням суду, але якщо особа пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави припустити її загибель від певного нещасного випадку або у зв'язку з воєнними діями, то ця особа може бути оголошена померлою від дня її вірогідної смерті. Порядок оголошення фізичної особи померлою визначається Цивільним процесуальним кодексом України (далі ЦПК) в межах окремого провадження. Так відповідно до глави 4 розділу IV ЦПК заява про оголошення фізичної особи померлою подається до суду за місцем проживання заявника або за останнім відомим місцем проживання (перебування) фізичної особи, місцеперебування якої невідоме, або за місцезнаходженням її майна. Для розгляду справи про встановлення факту смерті у суді відділ державної реєстрації актів цивільного стану на прохання заявника складає письмову відмову у проведенні державної реєстрації смерті,

у якій викладає причини неможливості проведення такої реєстрації. Суд встановлює осіб (родичів, співробітників тощо), які можуть дати свідчення про фізичну особу, місцеперебування якої невідоме, а також запитує відповідні організації за останнім місцем проживання відсутнього (житлово-експлуатаційні організації, органи реєстрації місця проживання осіб або органи місцевого самоврядування) і за останнім місцем роботи про наявність відомостей щодо фізичної особи, місцеперебування якої невідоме [8]. Після набрання законної сили рішенням про оголошення фізичної особи померлою суд надсилає рішення відповідному органу державної реєстрації актів цивільного стану для реєстрації смерті фізичної особи.

Таким чином, з часу відкриття спадщини у спадкоємців виникає право на спадкування. Час відкриття спадщини – це день смерті особи або день оголошення її померлою. Порядок оголошення особи померлою визначається Цивільним кодексом України та Цивільним процесуальним кодексом України.

1. Кондратова А.М. Історія становлення і розвитку законодавства про спадкування в Україні // Часопис Київського університету права. – 2014. - № 3. – С. 169-174.

2. Кухарев О.Є. Спадкове право: *Навч. посібник* / О. Є. Кухарев. – К. : Алерта, 2013. – 328 с.

3. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про встановлення діагностичних критеріїв смерті мозку та процедури констатації моменту смерті людини» від 23 вересня 2013 року № 821, зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 14 жовтня 2013 р. за № 1757/24289 URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1757-13>.

4. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.08.2006 № 545 «Про затвердження Інструкції щодо заповнення та видачі лікарського свідоцтва про смерть (форма № 106/о)», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 2006 р. за N 1152/13026 URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1152-06.

5. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні» від 18.10.2000 № 52/5, зареєстрований 18 жовтня 2000 р., № 719/4940 URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>.

6. Підпригора О.А. Римське право: Навчальний посібник/ О.А.Підпригора, Є.О. Харитонов. - К.: Юрінком Інтер, 2003. – 512.

7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

8. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.